

13grudnia81.pl

<https://13grudnia81.pl/sw/historia/mapa-regionow-nszz-sol/8396,Region-Slasko-Dabrowski-po-13-grudnia-1981-r.html>
2019-09-18, 13:20

Region Śląsko-Dąbrowski po 13 grudnia 1981 r.

Po wprowadzeniu stanu wojennego w województwie katowickim akcje strajkowe oraz próby ich organizacji podjęto w blisko 50 zakładach pracy (w tym w 25 kopalniach). Największe ich natężenie nastąpiło 14 i 15 XII. W kopalniach „Manifest Lipcowy” i „Wujek” pluton specjalny „ZOMO” użył broni palnej (15 i 16 XII), w wyniku czego śmierć poniosło dziewięciu górników, od postrzałów rannych zostało 25 osób, a wiele innych odniosło różnego rodzaju obrażenia ciała. Podziemny strajk w kopalni „Piast” okazał się najdłuższym grudniowym protestem w skali całego kraju (14 XII-28 XII).

Po internowaniu czołowych działaczy śląsko-dąbrowskiej „S” (Leszek Waliszewski, Andrzej Rozpłochowski, Tadeusz Jedynak) zostali zatrzymani 13 XII w Katowicach podczas powrotu z posiedzenia KK) w pierwszej kolejności zaczęły się tworzyć miejskie struktury podziemnej „S”. W Gliwicach 13/14 grudnia powstała grupa drugi Garnitur Delegatury Gliwickiej, która już 14 XII wydała pierwszy numer „Biuletynu Informacyjnego”. Działaniami jej kierował Tadeusz Drzazgowski. Od grudnia 1981 w Gliwicach działała również grupa pracowników naukowych (m.in. Jerzy Buzek, Jerzy Łoik, Krzysztof Gosiewski, Marian Maciejczyk), która od stycznia 1982 wydawała „Regionalny Informator Solidarności Śląsko-Dąbrowskiej”. W maju 1982 grupa działająca już w powiększonym składzie (znaleźli się w niej m.in. Grzegorz Opala, Jerzy Szafko, Krzysztof Rajpert, Witold Zalewski) przyjęła nazwę Regionalna Komisja Konsultacyjna. W grudniu 1981 powstały również miejskie struktury „Solidarności” m.in. w Tychach i Sosnowcu. Zakładano również struktury zakładowe związku. Obok podziemnych struktur „S” zaczęły powstawać także Komitety Oporu Społecznego. Jako pierwszy 14 XII utworzono Miejski KOS w Zabrze. Podobne struktury zakładano także m.in. w Katowicach, Chorzowie, Siemianowicach Śl. i Tarnowskich Górach. Aktywne było również współpracujące z podziemną „S” środowisko NZS, konspiracyjna grupa działała od grudnia 1981 m.in. na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Na Politechnice Śląskiej w Gliwicach utworzono Akademicką Grupę Oporu.

Pomimo rozwijających się struktur miejskich i zakładowych podziemnej „S”, w czasie stanu wojennego brak było w regionie nadrzędnego organu koordynującego pracę podziemia, zaś powstające struktury miały lokalny zasięg. W styczniu 1982 w Katowicach Grzegorz Długi, Mirosława Błaszczak, Andrzej Borek i Grzegorz Waclawik utworzyli Regionalną Komisję Wykonawczą. Utrzymywała ona kontakty z konspiracyjnymi grupami m.in. w Katowicach, Sosnowcu, Hucie Katowice, Jastrzębiu, Bytomiu, Tychach. Po aresztowaniach w październiku i listopadzie 1982 RKW przestała istnieć. W styczniu 1982 powstała niezależna Międzyzakładowa Komisja Koordynacyjna NSZZ „Solidarność” Region Śląsko-Dąbrowski na czele z Danutą Skorenko. MKK miała kontakty z grupami konspiracyjnymi m.in. w Katowicach, Bytomiu, Mysłowicach, Sosnowcu, Chrzanowie i Chorzowie, prowadziła szeroko zakrojoną działalność wydawniczą, a najważniejszym wydawanym przez nią pismem było „Ku wolnej Polsce”. Aktywną działalność struktury przerwała seria

aresztowań na przełomie 1983/1984. W lutym 1982 Jadwiga Chmielowska powołała Regionalną Komisję Koordynacyjną.

Działacze podziemnych struktur zorganizowali w okresie stanu wojennego szereg akcji protestacyjnych. Sukcesem zakończyła się podjęta z inicjatywy Tadeusza Drzazgowskiego manifestacja w Gliwicach 3 maja 1982, po której Drugi Garnitur Delegatury Gliwickiej i „Biuletyn Informacyjny” zmieniły nazwę na „Manifestacja Gliwicka”. Do pojedynczych protestów doszło 13 V, w tym m.in. przed rektorem Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Apogeum ulicznych protestów nastąpiło 31 VIII 1982, kiedy to z inicjatywy G. Długiego i D. Skorenko w Katowicach doszło do wielotysięcznej manifestacji. Demonstracje 31 VIII odbyły się także w Gliwicach, Jastrzębiu, Rybniku, Tarnowskich Górach, Tychach. W rocznice i „miesięcznice” grudniowej tragedii regularne manifestacje odbywały się przy Krzyżu pod KWK „Wujek”.

W okresie stanu wojennego w województwie katowickim władze wydały 2021 decyzji o internowaniu (w tym dwukrotnie internowano 110 osób, trzykrotnie – 3), toczyło się ponad 200 procesów politycznych. Do końca 1982 wszczęto sprawy przeciwko 465 osobom. Najgłośniejsze z nich, to te prowadzone przeciwko uczestnikom strajków z grudnia 1981, m.in. górnikom z KWK „Wujek”, „Piasta”, „Manifestu Lipcowego”, a także aktywnym uczestnikom strajku w Hucie Katowice.

W drugiej połowie 1982 gliwicka RKK uzyskała stały kontakt z TKK, m.in. J. Buzek ps. „Hubert”, „Karol” uczestniczył w pracach zespołu, który opracował dokument programowy TKK „Społeczeństwo podziemne”. W styczniu 1983 po intensywnych działaniach organizacyjnych gliwicka struktura przyjęła nazwę Regionalna Komisja Wykonawcza NSZZ „Solidarność” Regionu Śląsko-Dąbrowskiego. Jej przewodniczący J. Buzek reprezentował region na forum TKK. Strukturę RKW stanowiły luźno powiązane grupy działające w ramach czterech obszarów (Wschód, Zachód, Południe i Centrum), zaś jej organem prasowym był „Regionalny Informator Solidarności” (RIS). Od 29 IV 1984 do 1988 nieregularnie emitowało swoje audycje Radio „Solidarność”, którym z ramienia RKW zajmował się Ryszard Kuszłyko. Od czerwca 1983 do zatrzymania 17 VI 1985 przewodniczącym RKW był Tadeusz Jedynak, J. Buzek wszedł natomiast w skład zespołu merytorycznego TKK. W czasie szefowania Jedynaka utworzone zostały delegatury RKW w Gliwicach, Zabrze, Jastrzębiu, Wodzisławiu Śl., Zagłębiu i Tarnowskich Górach. Działały też Miejskie Komisje Koordynacyjne. Po aresztowaniu Jedynaka nastąpił kilkumiesięczny wakat na stanowisku szefa RKW. W tym czasie oświadczenia podpisywał wiceprzewodniczący struktury, J. Buzek. Od 20 I 1986 do zatrzymania 19 XI 1987 na czele RKW stał Jan Górny. Wchodził on jednocześnie w skład TKK.

W latach 1982–1989 do najważniejszych obok „RIS” i podobnie jak on kolportowanych w całym regionie pism należały: „Głos Śląsko-Dąbrowski”, „Jesteśmy”, „Górnik Polski”, „Ku Wolnej Polsce”, „Oś”, „Manifestacja Gliwicka”, „WIS”.

7 X 1986 powstała powołana przez Jedynaka jawna Tymczasowa Rada NSZZ „Solidarność” Regionu Śląsko-Dąbrowskiego, w skład której obok niego wchodził: A. Rozpłochowski, Andrzej Gorczyca, Michał Luty, Janusz Rejdych, Zbigniew Bogacz, Marek Gabryś, Herbert Rennert. Pierwszą publiczną akcją Tymczasowej Rady było zorganizowanie 16 XII 1986 obchodów rocznicy tragedii „Wujka”. W marcu 1987 z inspiracji członków TR zaczęły powstawać jawne

Tymczasowe Komisje Zakładowe „S” w KWK „Manifest Lipcowy”, Hucie Katowice oraz w „Fadomie” w Żorach. Do połączenia RKW z regionalną TR doszło 9 XI 1987. Nowe kierownictwo regionu pozostało przy nazwie RKW. Jej przewodniczącym został na krótko (tylko na 10 dni) Górny, reprezentujący region w KKW. Po jego aresztowaniu przewodnictwo RKW (do lutego 1988) objął Marian Maciejczyk „Łukasz”.

Połączenie tajnych i jawnych struktur związku nastąpiło 26-27 II 1988 podczas tajnego Zgromadzenia Działaczy NSZZ „S” Regionu Śląsko-Dąbrowskiego w Łączy k. Gliwic. W spotkaniu tym wzięło udział 30 osób. W skład nowego RKW na roczną kadencję wybrani zostali: Henryk Sienkiewicz - przewodniczący (reprezentujący region w KKW), M. Luty - I przewodniczący, K. Świłoń - II przewodniczący, D. Skorenko - szef organizacyjny, Adam Kowalczyk (opiekun działalności w południowo-zachodniej części regionu), Herbert Rennert (opiekun działalności w północno-wschodniej części regionu), Adam Giera (wraz z Lutym odpowiadał za propagandę). Ryszard Kuszłyko został niejawnym sekretarzem i łącznikiem z podziemnymi strukturami. Zaocznie wybrano też do RKW J. Górnego.

Od marca 1988, z inicjatywy RKW, szczególnie zaś D. Skorenko i A. Kowalczyka, rozpoczęto składanie wniosków o rejestrację Tymczasowych Komisji Zakładowych „Solidarności”. Wnioski takie złożyli w sądzie m.in. działacze „S” z KWK „Andaluzja”, Huty Katowice, i „Manifestu Lipcowego”.

W maju 1988 TKZ „S” w „Manifeście Lipcowym” podjęła nieudaną próbę zorganizowania protestu na terenie kopalni. Po przygotowaniach (m.in. rozmowach z przedstawicielami RKW i zorganizowaniu sieci łączności), strajk wybuchł 15 VIII. Na czele zakładowego Komitetu Strajkowego stanął Krzysztof Zakrzewski. Protest rozprzestrzenił się na inne kopalnie. Po przyłączeniu się do strajku jedenastu z nich, 17 VIII powołano w „Manifeście Lipcowym” Międzyzakładowy Komitet Strajkowy. Jego przewodniczącym został K. Zakrzewski, wiceprzewodniczącym Alojzy Pietrzyk, a rzecznikiem prasowym Grzegorz Stawski. Protest górników poparła RKW. 2 IX do kopalni z zamiarem zakończenia protestu przybył Lech Wałęsa. W nocy zawarte zostało porozumienie, w którym m.in. zagwarantowano bezpieczeństwo osobiste dla strajkujących. 3 IX górnicy zakończyli strajk. Górnicze protesty doprowadziły jednak do ożywienia społecznego w regionie. Jesienią dochodziło do demonstracji ulicznych. 6 IX skład RKW został rozszerzony o A. Pietrzyka, K. Zakrzewskiego, Wiktora Krywulko. W Komitecie Obywatelskim przy Przewodniczącym NSZZ „Solidarność” region reprezentował A. Pietrzyk.

Aktywna była m.in. młodzież akademicka, domagając się relegalizacji NZS. 11 listopada 1988 „S” KPN i NZS zorganizowały wielką manifestację patriotyczną. Pochód demonstrantów kierujących się z katowickiej katedry do centrum miasta został zablokowany i rozbity przez siły porządkowe. W obradach Okrągłego Stołu uczestniczyli z regionu śląsko-dąbrowskiego m.in.: prof. Andrzej Klasik, W. Krywulko, A. Pietrzyk, Piotr Polmański, Leszek Piotrowski, Jan Mazurkiewicz, G. Stawski, prof. Walerian Pańko, prof. Tadeusz Zieliński. W dniach 24-26 II 1989 w Ustroniu odbyło się II Walne Zgromadzenie Delegatów NSZZ „S” Regionu Śląsko-Dąbrowskiego. Uczestniczyło w nim 186 delegatów z 63 jawnych ogniw NSZZ „S”. Przewodniczącym, RKW wybrano A. Pietrzyka, członkami zaś zostali: Andrzej Andrzejczak, A. Giera, Waldemar Kapłon, Grzegorz Kolosa, Adam Kowalczyk, Marian Krzaklewski, Marian Kubic, M. Luty, Wiktor

Ostrowski, Eugeniusz Polmański, D. Skorenko, K. Switoń. Do KK wydelegowani zostali A. Giera, Marian Krzaklewski, T. Jedynak. „Po rejestracji „S” RKW przejęła zadania Zarządu Regionu; 18 V 1989 podjęła uchwałę dotyczącą zasad tworzenia i rejestracji władz Związku.

10 II 1990 rozpoczęło się III walne Zebranie Delegatów NSZZ „Solidarność” Regionu Śląsko-Dąbrowskiego. Działalność RKW oficjalnie zakończono 4 III podczas II tury obrad, kiedy to powołano Zarząd Regionu Śląsko-Dąbrowskiego NSZZ „Solidarność”, którego przewodniczącym został A. Pietrzyk.

Tomasz Kurpierz, Jarosław Neja

Rozdziały

Mapa Regionów NSZZ „Solidarność”

Kalendarium